

SXEDIO.FX4

2.1.1952: ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΔΕΞΙΑΣ ΓΙΑ ΚΟΙΝΟ ΓΙΟΡΤΑΣΜΟ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΠΕΤΕΙΟΥ ΤΟΥ ΕΝΩΤΙΚΟΥ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑΤΟΣ

Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος συνέχιζε και την επόμενη χρονιά (**1952**) να αρνείται κάθε επαφή και συνεργασία με την Αριστερά ή να τους δώσει πρωτοκαθεδρία ή ακόμα και να παίζει κάποιο ρόλο στην προώθηση του κυπριακού.

Ωστόσο, στην αρχή του **1952**, ενόψη της δεύτερης επετείου του ενωτικού Δημοψηφίσματος της **15ης** Ιανουαρίου **1950**, οι δυο παρατάξεις έβαλαν λίγο νερό στο κρασί τους.

Ιδιαίτερες υποχωρήσεις έγιναν από την Αριστερά παρά από την Εθναρχία και τη Δεξιά, καθώς ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος απέφευγε ακόμα και να απαντήσει στα τηλεφωνήματα της ηγεσίας της Αριστεράς ή να δίνει απαντήσεις σε γραπτά υπομνήματα που του αποστέλλονταν.

Ενώ πλησίαζε η επέτειος του ενωτικού δημοψηφίσματος και ενώ οι αντιπροσωπείες των δυο πλευρών στο Παρίσι συνέχιζαν τις ξεχωριστές επαφές τους, στην Κύπρο ο Εθνικοαπελευθερωτικός Συνασπισμός, ΕΑΣ, και γενικά το ΑΚΕΛ και η Αριστερά Παράταξη έκαμναν το παν για μια συνεργασία ενώ από την άλλη κατηγορούσαν τον Μακάριο και την Εθναρχία για προδοσία και εγκατάλειψη του αγώνα συντασσόμενοι με την "μοναρχοφασιστική" κυβέρνηση της Ελλάδας όπως την αποκαλούσαν.

Στις **5** Νοεμβρίου **1951** ο ΕΑΣ πρότεινε στην Εθναρχία κοινές εκδηλώσεις στις **15** Ιανουαρίου **1952** ενώ στις **20** του μήνα αντιπροσωπεία της από τους Θωμά Μιχαηλίδη, αντιδήμαρχο Μόρφου και Στέλιο Ιακωβίδη, δημοσιογράφο, πήγαν στην Αρχιεπισκοπή για να δώσουν στο Μακάριο επιστολή του ΕΑΣ, με την οποία επαναλάμβαναν την πρόταση τους για κοινές εκδηλώσεις στη Λευκωσία ενόψη της συνεργομένης Γενικής Συνέλευσης και για να πεισθεί η Ελληνική

κυβέρνηση να εγγράψει το Κυπριακό στον ΟΗΕ.

Ο Μακάριος όμως δεν δέχθηκε την αντιπροσωπεία και διαμήνυσε ότι έχει σημειώσει το περιεχόμενο της επιστολής.

Η αντιπροσωπεία του ΕΑΣ έφυγε από την Αρχιεπισκοπή και σε μια έντονη ανακοίνωση της κατηγορούσε το Μακάριο ότι ακολουθούσε τακτική που εξυπηρετούσε την υποδούλωση της Κύπρου, ενώ παράλληλα ανήγγελλε ότι ο ΕΑΣ θα προχωρούσε πια μόνος του:

"Το Παγκύπριο Συμβούλιο του ΕΑΣ καταγγέλλει σ'όλο τον ελληνικό κυπριακό λαό τη στάση του Αρχιεπισκόπου πούναι στάση διασπαστική, τάση που εξυπηρετεί τα σχέδια των ξένων κυριάρχων μας για διαιώνιση της υποδούλωσης μας. Καταγγέλλουμε το γραφείο Εθναρχίας και την ηγεσία της δεξιάς γιατί παρά τις επανειλημμένες εκκλήσεις μας για ενότητα πάνω στο εθνικό μας ζήτημα, δε θέλησαν ως σήμερα ν' ακούσουν αυτή τη φωνή μας, τη φωνή του λαού και κρατούν το λαό μας διασπασμένο, σε βάρος της εθνικής μας υπόθεσης.

Ο ΕΑΣ ύστερα απ' αυτή τη στάση της ηγεσίας της δεξιάς προχωρεί μόνος του στην οργάνωση του εθνικοαπελευθερωτικού μας αγώνα.

Ο ΕΑΣ θα πρωτοστατήσει και πάλι στην οργάνωση του Ενιαίου Εθνικοαπελευθερωτικού Μετώπου μαζί μ' όλους τους τίμιους και πραγματικούς πατριώτες, όποιοι κι' αν είναι αυτοί κι' όποιοι κι' αν είναι αυτοί κι' όποιοι εντείνουν την πάλη τους για εθνική λευτεριά, να σφυρηλατήσουν το ενιαίο Μέτωπο στο κάτω απομονώνοντας τους διασπαστές. Όλος ο λαός με πίστη ας ριχτεί στον αγώνα για τη λευτεριά κι ας είναι βέβαιος πως με τη συνεχή μας πάλη με την απομόνωση των διασπαστών με τη σύμπληξη του Ενιαίου Εθνικοαπελευθερωτικού Μετώπου θα κατακτήσουμε την πολυπόθητη λευτεριά".

Σαν απάντηση σ'αυτά που έλεγε ο ΕΑΣ ότι θα προχωρούσε μόνος του "στην οργάνωση του εθνικοαπελευθερωτικού μας αγώνα" ήταν η προκήρυξη

παγκύπριων εκδηλώσεων για την επέτειο του ενωτικού δημοψηφίσματος στις **15** του Γεννάρη το **1952**.

Η Εθναρχία δεν ανησύχησε καθόλου γι' αυτό και στις **14** Δεκεμβρίου σαν συνεδρίασε το Εθναρχικό Συμβούλιο υπό την Προεδρία του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου αποφάσισε να οργανώσει και αυτό δικές του εκδηλώσεις μαζί με τη δεξιά παράταξη, αλλά στις **13** του μήνα στο "Μαγικό Παλάτι".

Η **13**του μήνα ήταν πολύ βολική για το Μακάριο και την Εθναρχία, όχι τόσο γιατί ήταν η μέρα που προτιμούσε ο Μακάριος, την οποία θεωρούσε τυχερή του μέρα, αλλά γιατί ήταν Κυριακή και θα βόλευε περισσότερο τον λαό να μη αφήσει τις δουλειές του για να παραστεί στους γιορτασμούς.

Η Αριστερά θεωρούσε τη **15η** του Γεννάρη **1950** ως μια από τις πιο επιτυχημένες της μέρες, γιατί την ημέρα αυτή, πριν από δυο χρόνια, αριστεροί και δεξιοί είχαν αφήσει κατά μέρος τα πάθη και μίση και ψήφισαν μαζί για τη ένωση.

Ετσι ο ΕΑΣ σε μια νέα επιστολή του στην Εθναρχία αυτή τη φορά την οποία ο "Δημοκράτης", εκφραστικό όργανο του ΑΚΕΛ, την τοποθετούσε μέσα στα εισαγωγικά ("Εθναρχία") σαν ανάγγελλε την ενέργεια του Συνασπισμού, επέμενε στη **15η** του Γεννάρη και καλούσε την Εθναρχία να δεχθεί τη μέρα αυτή και παράλληλα να συγκατανεύσει σε κοινές εκδηλώσεις:

Ανέφερε ο ΕΑΣ:

"Κύριοι,

Αναφερόμαστε στην επιστολή σας **5.11.1951** σχετικά με την ενιαία οργάνωση εθνικών εκδηλώσεων για τις **15** του Γεννάρη του **1952** όπως και στη απόφαση σας γι' αυτό το ζήτημα όπως αυτή δημοσιεύτηκε στις εφημερίδες "Εθνος" και "Ελευθερία" και παρατηρούμε τα παρακάτω:

1. Η απόφαση σας να οργανώσετε "γιορτασμούς" στις **13** κα όχι στις **15** του Γεννάρη τη μέρα που γίνηκε το δημοψήφισμα, δείχνει τη διάθεση σας να παρακάμψετε την ιστορική για το λαό μας μέρα, τη

15ης του Γεννάρη, να ευνουχίσετε ουσιαστικά τον εθνικο-απελευθερωτικό αγώνα του λαού μας.

Δυο χρόνια πριν , στις **15** του Γεννάρη, κι' όχι στις **13**, σύσσωμος ο λαός μας δεξιοί, ουδέτεροι και αριστεροί ενώθηκαν για να διεκδικήσουν την εθνική απολύτρωση του τόπου μας. Όλες οι διαφορές παραμερίστηκαν και με τον ίδιο ενθουσιασμό κι' αποφασιστικότητα, μπήκαν όλοι στην πάλη του δημοψηφίσματος. Η **15η** του Γεννάρη **1950** δεν εκφράζει μονάχα την αδάμαστη θέληση του λαού μας για εθνική λευτεριά, εκφράζει ταυτόχρονα και την επιθυμία του για ενιαία δράση όλων των τάξεων του λαού στον κοινό αγώνα για λευτεριά. Κι' ακριβώς όπως τότε έτσι και σήμερα στις **15** του Γεννάρη θ' άπρεπε και πάλιν ο λαός μας ενιαίος να διεκδικήσει τη λευτεριά του.

2. Δυστυχώς όμως εσείς απορρίπτετε κάθε πρόταση μας για ενότητα και συνεργασία. Με τη στάση σας αυτή όχι μονάχα δεν προωθείτε τον εθνικο-απελευθερωτικό αγώνα του λαού μας, μα αντίθετα διασπάζετε τις δυνάμεις του. Ουσιαστικά εξυπηρετείτε με τη στάση σας, είτε το θέλετε είτε όχι, συμφέροντα του ξένου κυρίαρχου. Είναι πολλαϊκή η απαίτηση για ενιαία δράση στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα. Οφείλετε ν' ακούτε στη λαϊκή φωνή και να δεχθείτε το χέρι συνεργασία που σας προτείνει η παράταξη μας, ο λαός.

3. Το πρώτο που έχετε να κάμετε είναι ν' αλλάξετε την απόφαση σας για "γιορτασμούς" στις **13** του Γεννάρη. Η μέρα του δημοψηφίσματος είναι η **15η** του Γεννάρη κι' όχι η **13η**. Ο λαός μας απαιτεί να τιμήσει τη **15η**, τη μέρα του δημοψηφίσματος. Κι' ακόμα σας καλούμε όπως σεβαστείτε τη μέρα τούτη και δεχθείτε την πρόταση μας για ενιαίες εθνικές εκδηλώσεις στις **15** του Γεννάρη.

4. Κάθε άλλη ενέργεια σας θάναι αντίθετη προς τα συμφέροντα του λαού μας και της εθνικής μας υπόθεσης. Η παράταξη μας σας καλεί έστω και τώρα ν' αναλογισθείτε τις ευθύνες σας έναντι του λαού μας και της εθνικής υπόθεσης και να δεχθείτε τις

προτάσεις μας για συνεργασία. Εμείς είμαστε πάντα έτοιμοι να συνεργασθούμε μαζί σας για το εθνικό μας ζήτημα κι ιδιαίτερα τονίζουμε τη ανάγκη για ενιαίες κοινές εθνικές εκδηλώσεις για τις **15** του Γεννάρη.

Εμείς έχουμε ήδη προκηρύξει παλλαϊκές κινητοποιήσεις, καθιερώνοντας τη **15η** σαν μέρα εθνικής αργίας, είμαστε πρόθυμοι όμως να συζητήσουμε μαζί σας τις μορφές των εκδηλώσεων γι' αυτή τη μέρα σε περίπτωση που θα δεχόμαστε τη συνεργασία που σας προσφέρουμε. Αλλοιώς θα προχωρήσουμε αποφασιστικά στην οργάνωση των εκδηλώσεων που έχουμε καθορίσει κι' είμαστε βέβαιοι πως ο λαός θα στιγματίσει τη διασπαστική σας στάση κι αποφασιστικά θα μπει στον εθνικό αγώνα, παραμερίζοντας τους διασπαστές και χτίζοντας τα κάτω το παγκύπριο εθνικοαπελευθερωτικό του μέτωπο.

Διατελούμε με εκτίμηση

Για το Παγκύπριο Συμβούλιο ΕΑΣ

Ο Γραμματέας

Η Εθναρχία όμως συνέχισε όχι μόνο να μη λαμβάνει υπόψη τις προτάσεις της Αριστεράς Παράταξης αλλά και να τις πετά κυριολεκτικά στο καλάθι. Ούτε να ακούσει ήθελε για κοινές εκδηλώσεις και προσέγγιση των δυο Παρατάξεων. Και η άρνηση της ανάγκασε τον ΕΑΣ να κάμει μια νέα στροφή και να προβεί σε νέες υποχωρήσεις προκειμένου να επιτύχει και να μη μείνει έξω από τον προγραμματιζόμενο γιορτασμό.

Με μια νέα επιστολή του προς το Μακάριο στις **2** του Γεννάρη του **1952** προσπαθούσε να διαπραγματευθεί τη μέρα των εκδηλώσεων, δεχόμενος αλλαγή της εφόσον θα συμφωνείτο μεταξύ άλλων, όπως στις **13** γίνουν πραγματικές κινητοποιήσεις με προκήρυξη από όλα τα κόμματα.

Δεχόταν ακόμα όπως οι εκδηλώσεις μη έχουν καθόλου κομματικό χαρακτήρα και όπως εκείνος που θα μιλούσε- και αυτός δε θα ήταν άλλος από το Μακάριο- εφωνήσει πλήρως ακομμάτιστη ομιλία και αναφερθεί μόνο στη σημασία του δη μοψηφίσματος και τα καθήκοντα όλου του λαού για την Ένωση.

Ο ΕΑΣ καλούσε το Μακάριο να δώσει μια απάντηση στις προτάσεις του και του τόνιζε όμως ότι η τακτική του να μη απαντά στις επιστολές του εξέθετε τον ίδιο το Μακάριο ανεπανόρθωτα και του υπενθύμιζε ότι τέτοια τακτική δεν εφάρμοζε ούτε η αποικιακή δύναμη.

Ο ΕΑΣ έθετε ένα σωρό όρους στο Μακάριο και ήταν φανερό ότι δεν θα τις αποδεχόταν μια και μπορούσε, και είχε μάλιστα και τη δύναμη, να οργανώσει όποιας μορφής εκδήλωση ήθελε μόνος του, και να πει ό,τι ήθελε στην ομιλία του.

Ανέφερε ο ΕΑΣ:

"Μακαριώτατε,

Επανερχόμαστε και πάλιν στο ζήτημα των εθνικών παλλαϊκών εκδηλώσεων που επιβάλλεται να γίνουν με την ευκαιρία της Β επετείου του ενωτικού μας δημοψηφίσματος και εις το νέο μας τούτο διάβημα μας ωθεί το ύψιστο συμφέρο του λαϊκού απελευθερωτικού αγώνα, αυτού του αγώνα που είναι ασυμβίβαστος με τον κομματισμό και τον λαϊκό διαχωρισμό. Επιδίωξη μας, και πάλιν είναι η πραγματοποίηση ενιαίων παλλαϊκών εκδηλώσεων, τέτοιων που να ανταποκρίνονται προς τις σημερινές περιστάσεις και η προαγωγή της λαϊκής ενότητας και αδελφοσύνης που τόσον υπέροχα είχεν εκδηλωθεί την **15ην του Γεννάρη του 1950.**

Περιπλέον σας διαβεβαιούμεν ότι οι επόμενες προσπάθειες μας για ενιαίες εθνικές εκδηλώσεις, τέτοιες που να ζωντανεύουν το όλον πνεύμα του δημοψηφίσματος ταυτίζονται με την διακαή επιθυμία όλων των τάξεων του ελληνικού κυπριακού πληθυσμού για την συνέχιση ενιαίας ενωτικής δράσεως. Η πείρα απ'το ενωτικό δημοψήφισμα αποτελεί ένα αξέχαστο δίδαγμα για το λαό μας και ανεξάρτητα απ'τις ταξικές, ή άλλες κοινωνικο-ϊδεολογικές διαφορές του είναι αυτός σε θέση να κρίνει σήμερα ποιοι είναι εκείνοι που του καταστρέφουν τις ευκαιρίες για την πιο πέρα αδελφική συσπείρωση στην αδελφική αποφασιστική πάλη.

Για όλους τους πιο πάνω λόγους Μακαριώτατε,

και λαμβάνοντες υπόψιν ότι ο χρόνος επιβάλλει να προχωρήσει σε νέες και για το συμφέρον της ενότητας αποφάσεις σας υποβάλλομεν τις πιο κάτω συγκεκριμένες προτάσεις με την βεβαιότητα ότι είναι ακόμα καιρός ο κυπριακός λαός να προχωρήσει σε ενιαίες εθνικές εκδηλώσεις.

Εξακολουθούμε να θεωρούμε ότι η **15η** του Γεννάρη και όχι η **13η** είναι η ενδεδειγμένη μέρα για να τιμήσει ο κυπριακός λαός την επέτειο του ενωτικού του δημοψηφίσματος. Με την παλλαϊκήν του αργία κατ' αυτήν την ημέρα, τους γενικούς σηματολισμούς και γενικά τους εθνικούς γιορτασμούς και κινητοποιήσεις ο λαός μας θα μπορούσε να ξαναζωντανέψει στη μνήμη του όλο το μεγαλείο της **15ης** του Γεννάρη του **1950** καθιερώνοντας έτσι μια νέα ιστορική επέτειο που να συμβολίζει τη εξέλιξη των αγώνων του.

Αλλά παρόλον τούτο Μακαριώτατε, και εφ' όσον δεν θα είχατε συμφωνήσει ότι η **15η** και όχι άλλη είναι η μέρα που ακριβώς συμβολίζει τη μάχη του δημοψηφίσματος, εμείς, ενδιαφερόμενοι για την εξασφάλιση κοινών πραγματικών εκδηλώσεων, δεν θα εδιστάζαμε να δεχθουμε αλλαγή της ημερομηνίας, προκειμένου να γίνουν τέτοιες εκδηλώσεις και αυτό παρά την αντίθετη προτίμηση των πλατιών μαζών του λαού.

Εκφράζοντες την προθυμία μας να αναθεωρήσωμεν την ορθώς κατά τα άλλα καθορισθείσαν ημερομηνίαν της **15ης** του Γεννάρη θα ηθέλαμεν όπως έχουμε σύντομα "μέχρι της **4ης** του Γεννάρη οπότε θα δικαιούμαστε σύμφωνα με το Νόμο να υποβάλουμε αιτήσεις για συγκεντρώσεις" απάντηση σας πάνω στις πιο κάτω ελάχιστες προϋποθέσεις για κοινές λαϊκές εκδηλώσεις κατά την **13ην** του Γεννάρη του **1952**:

α). Εάν η Εθναρχία συμφωνεί όπως χρησιμοποιηθεί η **13η** του Γεννάρη και παλλαϊκές εθνικές κινητοποιήσεις που θα προκηρυχθούν απ' αυτήν και από όλα τα κόμματα και οργανώσεις που θα συμφωνήσουν με αυτή την πρόταση, αυτό σε αντίθεση με την πρόθεση της Εθναρχίας να περιορισθεί εις απλές

δεήσεις κατά την 15η του Γεννάρη.

β). Εάν η Εθναρχία συμφωνεί ότι όλος ο λαός ανεξάρτητα από παρατάξεις πρέπει να κληθεί απ' αυτή και από όλα τα κόμματα και οργανώσεις που θα συμφωνήσουν σε πρωϊνούς εθνικούς γιορτασμούς στις εκκλησίες προς τιμή της επετείου του δημοψηφίσματος στους οποίους να γίνει έστω και μια αλλά ακομμάτιστη ομιλία σχετικά με τη σημασία του δημοψηφίσματος και τα καθήκοντα της ενωμένης παλλαϊκής πάλης για την ένωση.

γ). Εάν κατά την ίδια ημερομηνία και ύστερα από τους εορτασμούς στις εκκλησίες η Εθναρχία συμφωνεί να οργανωθούν ενιαία παλλαϊκά συλλαλητήρια και εκδηλώσεις στις πόλεις (τοπικού και επαρχιακού χαρακτήρα) τα οποία χωρίς κανένα κομματισμό θα εκφράζουν ζωντανά στο πνεύμα του ενωτικού δημοψηφίσματος. Νοείται ότι αυτά τα εθνικά συλλαλητήρια και εκδηλώσεις θα προκηρυχθούν τόσον από την εθναρχίαν όσο και γενικώς από όλες τις ενδιαφόμενες παρατάξεις και οργανώσεις σαν ενιαίες πολλαϊκές εκδηλώσεις και ότι ομιλητές που θα εκπροσωπούν και τις δυο παρατάξεις, θα καθορισθούν χωρίς καθόλου να αναμιχθεί στις ομιλίες ο Κομματισμός.

δ). Εάν σαν συνέπεια όλων των πιο πάνω προϋποθέσεων προταθούν στις ανφερόμενες εθνικές εκδηλώσεις ψηφίσματα που θα εκφράζουν τη θέληση όλου του λαού και συγκεκριμένα ψηφίσματα προς την ελληνική Κυβέρνηση (για να ανταποκριθεί στις προσδοκίες του λαού στην Κύπρο και στην Ελλάδα) προς τον ΟΗΕ (για να δώσει ευνοϊκή λύση στο δίκαιο αίτημα του Κυπριακού στη Βρετανική Κυβέρνηση (για να σεβασθεί τη θέληση του λαού μας και τις κατά καιρούς διακηρύξεις της) κλπ.

Μακαριώτατε, σκεφθείτε αναλογισθείτε το καθήκον σας, εκτιμήσατε σωστά το τι ζητεί σήμερα ο λαός μας. Σταθείτε στο ύψος των περιστάσεων. Εμείς όπως πάντα, όπως και στη διάρκεια του ενωτικού μας δημοψηφίσματος, έτσι και σήμερα, ενεργούμε και αγωνιζόμαστε με γνώμονα τα συμφέροντα του λαού

πιστεύοντες στην ακατανίκητη δύναμη της ενότητας του λαού.

Ενωμένος ή διασπασμένος ο λαός, είναι το ερώτημα στο οποίο πρέπει να απαντά ο καθένας. Και ο οποίος απαντά το δεύτερο είναι υποχρεωμένος να πει και ποια ερμηνεία δίδει στο "εν τη ενώσει η ισχύς".

Μακαριώτατε,

θεωρούμεν ότι πρέπει να περιμένουμε απάντησή σας στις πιο πάνω προτάσεις μας και ότι η συνηθισμένη τακτική σας να μη απαντάτε- αυτό που δεν κάμνουν ούτε οι αγγλικές αποικιακές αρχές- είναι τακτική που εκθέτει μόνον εκείνον που την θιοθετεί.

Είναι φυσικά δικό σας ζήτημα, αν θα απαντήσετε ή όχι εις αυτές μας τις προτάσεις. Πάντως εμείς είμαστε έτοιμοι για κάθε συζήτηση.

Μακαριώτατε,

Θα πρέπει να θυμόσαστε ότι η **15η** του Γεννάρη δεν είναι δημιούργημα καν ενός ξεχωριστού κόμματος. Η **15η** του Γεννάρη είναι δημιούργημα της νεότητας ολοκλήρου του πατριωτικού Κυπριακού λαού".

Ο Μακάριος θα πρέπει να αντιλήφθηκε ότι δεν μπορούσε να παρατραβήξει το σχοινί και σιωπηρά άρχισε να δέχεται ότι στις εκδηλώσεις έπρεπε να μετάσχει και η Αριστερά, αλλά όχι με δυναμική παρουσία.

Ετσι ενώ προχώρησε και ζήτησε από τις αρχές άδεια για τη συγκέντρωση, στην οποία δεν ανέφερε ότι θα γινόταν για το δημοψήφισμα, αλλά για τα εγκαίνια της Παγκύπριας Οργάνωσης Νεολαίας, που ίδρυσε ουσιαστικά ο ίδιος και η οποία τελούσε υπό την αιγίδα του, άφησε άλλους ιεράρχες και ιδιαίτερα τον Μητροπολίτη Κιτίου να το πουν στην Αριστερά, ώστε αν ήθελε να παραστεί.

Με τον τρόπο αυτό φαινόταν ότι δεν θα ήταν αυτός που υποχωρούσε, αλλά συνεργάτες του. Και η τακτική του αυτή του επέτρεπε να σταθμίσει τις αντιδράσεις του λαού και ιδιαίτερα της Δεξιάς, την οποία, ωστόσο, μπορούσε να ελέγξει εύκολα.

